

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

חנוכה

(חלק טו — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלכות שיחות
שבוע פרשת מקץ, שבת חנוכה, כד"ל כסלו, ה'תשפ"ג (ב)

LIKKUTEI SICHOT

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חנוכה ב

נאך מוסיף אַ נייעם ענין⁵, גדול השלום שכל התורה ניתנה כו"ם?

[ודוחק גדול לומר אַז דער טעם וואָס דער רמב"ם איז מוסיף לבסוף „גדול השלום כו"ם איז כדי לסיים בדבר טוב" – וואָרום אויך דער ענין פון „לעשות שלום בין איש לאשתו" איז אַ דבר טוב; און אפילו את"ל אַז מצד דעם ענין פון „השם נמחק" הייסט עס ניט קיין דבר טוב, האָט ער געקענט משנה-סדר זיין און זאָגן „שלום ביתו קודם שהרי השם נמחק לעשות שלום כו' ועי"כ נר ביתו קודם", וכיו"ב].

ב. אויך דאַרף מען פאַרשטיין:

א) די עצם ראי': ווי מ'לערנט אין פשטות מיינט דער רמב"ם אַרויסברענגען מיט „שהרי השם נמחק לעשות שלום כו"ם דעם גדול מעלת השלום, אַז עס איז דוחה אפילו אַ ענין הכי חמור אין (תורה ו)מצות (מחיקת השם) איז מכש"כ אַז נר ביתו איז דוחה נר חנוכה. אַבער לכאורה איז אין הנדון דומה לראי': לעשות שלום בין איש לאשתו (בנוגע אַ סוטה) רעדט זיך וועגן מתיר זיין אשה לבעלה – אַ „שלום" וואָס איז נוגע דעם קיום פון חיי המשפחה און שכינה שרוי' ביניהם⁷, שולל זיין מזבח

א. בסיום הל' חנוכה זאָגט דער רמב"ם: הי' לפניו נר ביתו ונר חנוכה; או נר ביתו וקדוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול² השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום.

דער מקור פון דער הלכה איז אין מס' שבת³, אַבער דאַרטן שטייט נאָר „נר ביתו עדיף משום שלום ביתו". דאַרף מען פאַרשטיין:

וואָס איז מכריח דעם רמב"ם צו מוסיף זיין אַ ראי', „שהרי השם נמחק לעשות שלום כו"ם⁴?

ובמיוחד פאָדערט זיך ביאור, וואָס נאָך דער ראי' „שהרי השם וכו"ם איז ער

1) להעיר מהשייכות המיוחדת (נר) חנוכה (ונר ביתו – ד)שבת בשנה זו (תש"מ) – דב' שבתות – בחנוכה – (שייך פעמיים דין הנ"ל); והימים הם: א) התחלת ימי החנוכה, שעיקר הנס הי' ביום ראשון (שמצאו אז פך השמן), שכל ימי חנוכה כלולים ביום ראשון (שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב. ד"ה כי אתה נרי פי"ז). ובמילא ב) סיום וחותם (ראה ברכות יב, א) ימי החנוכה, שלימות הנס, יום השמיני, שלימות כל הימים (ראה לקו"ש ח"י ע' 318 בהערות שם. חכ"ח ע' 244 ואילך.

2) מקור דברי הרמב"ם אלו – ראה לקו"ש ח"ח ע' 349 ואילך.

3) כג. ב. וגם בזה מודגשת השייכות דחנוכה לשבת דכל הסוגיא דחנוכה היא במס' שבת (אף שבאה לכאורה רק אגב המדובר במשנה שם פתילות ושמינים שמדליקין בהן בשבת).

ולהעיר ממחז"ל (ס' יצירה פ"א מ"ז) דנעוץ תחלתו בסופן וסופן בתחלתו – והרי ס' זמנים דהרמב"ם: תחלתו – הל' שבת, וסופו – הל' חנוכה. וראה לקמן בפנים.

4) ובפרט שבגמ' „אמר רבא פשיטא ליי, ולמה הוצרך הרמב"ם לראי' והוכחה.

5) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם (הובא בילקוט שנויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרענקל), גדול השלום כו"ם היא – הלכה בפ"ע.

6) אלא שדרך הרמב"ם לסיים כל ספר די"ד ספרי „יד החזקה" – בענין יסודי וכללי, התלוי בכוננת הלב וכו'.

7) נוסף על העיקר (שכנראה) הרמב"ם אינו מקפיד לסיים ההלכות שבספרו דוקא בדבר טוב (ראה סיום ס' נשים שב"מ. ועוד). וראה שיחת ש"פ מקץ תשד"מ.

7* סוטה יז, א.

ג. וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדים: ס'איז יודע אַז אויך דער אָרט וואו דער רמב"ם שטעלט אַריין הלכות איז בדיוק. שטעלט זיך די שאלה, פאַרוואָס האָט ער געשטעלט דעם דין, אַז נר ביתו איז קודם לנר חנוכה, אין הל' חנוכה און ניט אין הל' שבת?¹³

כאָטש אַז דאָס איז ניט קיין דין וואָס איז נוגיע יעדן שבת, נאָר בשבת חנוכה – איז דאָס אָבער אַ דין וואו די הדגשה און הכרעה איז – (נר) שבת, אַז די מעלה פון נר (ביתו) שבת איז קודם לנר חנוכה – האָט ער עס לכאורה געדאַרפט שרייבן בהל' שבת.¹⁴

די תמי' ווערט נאָך שטאַרקער מצד דעם צווייטן דין „נר ביתו וקידוש היום“, וואָס האָט אינגאַנצן קיין שייכות ניט צו הל' חנוכה, נאָר בלויז צו הל' שבת – און ער ברענגט אים דאָן נאָר „אגב“ דעם ערשטן דין („נר ביתו ונר חנוכה“) – איז דאָך לכאורה נאָך מער מסתבר אַז ער האָט ביידע דינים געדאַרפט אַריינשטעלן בהל' שבת און ניט אין הל' חנוכה.

נאָכמער: אין טור וש"ע¹⁵ געפינט מען טאַקע דעם דין, אַז נר שבת איז קודם לנר חנוכה, אין ביידע ערטער סיי אין הל' שבת¹⁶ און סיי אין הל' חנוכה.¹⁷

אפילו את"ל אַז דאָס איז ניט דרכו של הרמב"ם צו שטעלן דעם זעלבן דין אין צוויי ערטער –

13 ביאור דברי הרמב"ם (זוה שכתבו בהל' חנוכה) ע"פ פנימיות הענינים – ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 810 ואילך. שיחת שבת חנוכה תשל"ה. ועוד.
14 עד"ז יש להקשות בנוגע לשו"ע אדה"ז שלא הביאו בהל' שבת. וי"ל שדעתו שמקומו בהל' חנוכה (שאינן בשו"ע אדה"ז).

15 וכ"ה בלבוש.

16 סר"ג ס"ג.

17 סתרע"ח.

מוריד דמעות⁸ וכו' – איז מכל האי טעמא וועגט עס איבער די האַרבקייט פון מחיקת השם – משא"כ דער שלום באַ נר ביתו (וואָס קומט נאָר צו פאַרהיטן „שלא יכשל בעץ או באבן“^{8*} אַדער ווייל „בני ביתו מצטערין לישב בחושך“⁹) איז – מאי ראי' אַז דער שלום זאָל דוחה זיין אַן אַנדער מצוה, (ובפרט פרסומא ניסא פון) נר חנוכה?

ב) אין דעם עצם דין איז דער רמב"ם מקצר ומשנה פון לשון הגמרא: (א) אין גמרא איז דאָס אין צוויי פּאַלן „נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, נר ביתו וקדוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו“¹⁰, און דער רמב"ם איז זיי ביידע כולל אין איין בבא¹¹; (ב) דער לשון הגמרא איז „נר ביתו עדיף“, און דער רמב"ם איז משנה און שרייבט „נר ביתו קודם“¹².

8 סוף גיטין.

8* מרדכי שבת שם סרצ"ד (אינו אלא משום שלא יכשל כו.) ועד"ז בפרש"י שם כה, ב (ד"ה הדלקת). הובא להלכה במג"א סר"ג סק"ג-ג-ד. שו"ע אדה"ז ר"ט ס"ג. אבל לא הובא זה בכהנ"ל כטעם דנר שבת קודם.

9 פרש"י שם כג, ב ד"ה שלום ביתו, ר"ן שם (בהטעם דנר ביתו קודם). הובא במג"א ר"ט תרע"ח. ועד"ז בשו"ע אדה"ז סר"ג ס"ד (בהטעם דנר שבת קודם לקידוש היום).

10 וגם בטושו"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בב' בבות, משא"כ ברמב"ם.

11 ועד"ז הוא בר"ח שבת שם.

12 ובפרט דבלשון זה „קודם“ אפשר לטעות שהכוונה (רק) שיקדים להדליקם בשיש לו שניהם (ראה א"ר (ואליהו זוטא) סתרע"ח * סק"ג (סק"א)). משא"כ בטושו"ע שם שמקדים „ואם אין ידו משגת לקנות כו“ (אבל ברמב"ם כ' בהלכה לפנ"ז „הרי שאין לו כו“). וראה לקמן הערה 31.

* אלא דמש כתבו דמה"ט הוסיף הרמב"ם „או קידוש היום“ (אף שפשוט הוא כבר מצד ההלכה שלפנ"ז בכדי לשלול קס"ד זו.

שבת¹⁹ און „לכבוד שבת“²⁰. ער שרייבט אָבער ניט אין הלכות שבת אַז דאָס איז צוליב שלום בית²¹ („שלא יכשל בעץ או באבן“ אָדער דערפאַר וואָס „בני ביתו מצטערין לישב בחושך“).

ולכאורה איז דאָס תמוה ביותר: ווי- באַלד דער רמב"ם האַלט (בהל' חנוכה) אַז נר שבת איז ענינו „שלום בית“, האָט ער דאָס לכל לראש געדאַרפט זאָגן על אתר אין הל' שבת?

איז דערפון מובן, אַז לויטן רמב"ם איז דער עצם החיוב פון נר שבת (ניט צוליב שלום בית²², נאָר) צוליב כבוד ועונג²³.

19 רפ"ה שם.

20 פ"ל ה"ה שם.

21 ודוחק גדול לומר שכוונת הרמב"ם במ"ש „שלום בית“ הוא מצד ענין „עונג שבת“ שכ' בהל' שבת (ראה לבוש אר"ח ר"ס רסג. ולהעיר מפרישה שם סק"ב) כי אי הו"ל לפרשו.

22 משא"כ לדעת אדה"ז שכותב ומדגיש בפירוש בריש הלכות נר שבת (ר"ס רסג), „תלקנו חכמים כו' משום שלום בית שלא יכשל כו'“. וראה שם סעיף ט.

23 והיינו שענינם גופא עונג וכבוד, משא"כ לדעת אדה"ז בשו"ע שם – הוא רק גורם לשלימות העונג דאכ"ש, דהיינו פרט בעעונג הסעודה* (כדעת התוס' ד"ה הדלקת – שבת כה, ב). וי"ל דלכן לא הביאו בר"ם רמב דיני עונג שבת (ראה בכ"ז מכתב עש"ק וחנוכה תשל"ו בערה) – נדפס לקמן ע' 528.

וי"ל שלדעת אדה"ז מוכח כן מגמרא זו גופא

* משא"כ ברמב"ם שם רפ"ה שכתב, „אפילו אין לו מה יאכל“. ובה"י שם „חובה עליו לישב לאור הנר“ ולא כ' „לישב ולסעוד“ (בבתוס' שם). וראה הגמרי' לה"י שם.

אבל להעיר שמקור אדה"ז שם ס"ב גו' (בכלל עונג סעודת הלילה“, „הפת קודמת לנר שהיא עיקר מצות הסעודה“) הוא מוג"א שם סק"דה, שמפרש כן דברי המחבר (שם ס"ב): „אפילו אין לו מה לאכול... שזה בכלל עונג שבת הוא“ (שהוא הוא לשון הרמב"ם הנ"ל רפ"ה) – אף שאי"ז פשטות לשון (הרמב"ם ו)השו"ע. ואכ"מ.

ע"ד ווי מען געפינט בכללי הרמב"ם¹⁸, אַז זיין דרך איז „לפרש דבריו במקום אחד ובמקום אחד סותם דבריו“, ווייל ער איז „סומך... על מ"ש כבר במקום אחר הקודם לזה“; משא"כ אין טור ושו"ע געפינט מען ניט אַט דעם כלל, ואדרבא „כנ"ל בנדו"ד אַז עס שטייט צוויי מאָל –

(וי"ל בטעם החילוק: שולחן ערוך איז כשמו כן הוא – „צוגעגרייטע“ דינים אויף צו וויסן בשעת עס קומט די מעשה ווי מען זאָל טאָן – ומהאי טעמא קען זיין אַז געוויסע דינים זאָלן שטיין צוויי מאָל; אַזוי ווי דאָס איז בנדו"ד, וואָרום דער דין אַז אם אין ידו משגת לקנות נר שבת ונר חנוכה איז נוגע למעשה בפועל סיי צו (הל') שבת און סיי צו (הל') חנוכה;

משא"כ דער ספר היד פון רמב"ם, איז דאָך (ווי ער שרייבט בהקדמתו) „חיבור זה מקבץ לתורה שבע"פ כולה... שאדם קורא בתורה שבכתב תחלה ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו תורה שבע"פ כולה ואינו צריך לקרות ספר אחר ביניהם...“, אַז די כוונה אין זיין ספר איז צו וויסן (דיני ה)תורה, איז אַז ער ווייס שוין – האָט קיין אָרט ניט איבערחזרן נאָכאַמאָל).

קען מען דאָך אָבער אַזוי ניט זאָגן בנדו"ד, אַז „מפרש דבריו במקום אחד“ וסומך אויף דעם, ווייל דער „מקום אחד“ האָט געדאַרפט זיין בהלכות שבת וואָס קומען פריער און ניט בהל' חנוכה. ובפרט אַז דאָס וואָס נר שבת איז דוחה נר חנוכה איז מדגיש וכו' שבת, כנ"ל.

ד. ויש לומר הביאור בזה: בנוגע דעם חיוב וגדר פון נר שבת זאָגט דער רמב"ם אין הל' שבת, אַז דאָס איז „בכלל עונג

18 יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' אות ו.

מצד גודל מעלת השלום בכלל; און דאָס וואָס אַ מצוה ווערט אָפּגעשטופּט צוליב ענין השלום, איז עס ניט דער גדר פון דחיית המצוה, נאָר מ'איז מקיים דערביי מעין מצוה זו²⁶ (וואָס ווערט בפועל אָפּגעלייגט צוליב שלום (כדלקמן סעיף ה));

ובעניננו: דאָס וואָס „נר ביתו קודם משום שלום ביתו“ איז אויך מצד דעם גדר ותוכן פון חנוכה (וואָס איז אַ טייל פון „כל התורה (ש)ניתנה לעשות שלום“); ומהאי טעמא האָט דער רמב"ם געשטעלט דעם דין אין הל' חנוכה, צו שולל זיין אַז דאָס איז אַ דחי' פון חנוכה, נאָר אַזוי איז אויך מחייב דער ענין פון חנוכה.

און אויף דעם ברענגט ער אַ רא'י פון דעם וואָס „השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו“: שלום איז ניט נאָר אַזוי גרויס אַז צוליב דעם איז מען דוחה דעם האַרבן איטור פון מחיקת השם, נאָר מ'שרייבט לכתחילה דעם שם כדי צו מוחק זיין עס — בכדי לעשות שלום בין איש לאשתו. מצות כתיבת השם בקדושתו ותוקפו — איז פועל ונתגלה דורך דעם וואָס ער ווערט „נמחק“, וויבאלד אַז דאָס ברענגט שלום בין איש לאשתו.

ועפ"ז יומתק וואָס דער רמב"ם איז מדייק צו שרייבן „נר ביתו קודם“ בשינוי

(כנגמרא) ואינו מפרש ומפרט (כבושו"ע) „נר שבת“ — כי הטעם שזה קודם הוא לא מצד היותו נר שבת (לעונג ולכבוד), כ"א לפי שהוא נר ביתו, שמאיר את הבית ונעשה שלום בית בפועל. (26) להעיר מביאור הא דהעוסק במצוה פטור מן המצוה (צפע"ג הל' תרומות לג, רע"ג הובא בכללי התוה"מ בערכו). וע"ד החסידות — המשך תרס"ו ע' סח, תקכב. ד"ה למרבה המשרה היש"ת פ"ג — סה"מ קונט" ח"ב תלה, ב). וצל"ע בירוש' שבת פ"א ה"ב (בסופה) זה שינוי וזה שינוי.

און אע"פ אַז דורך נר שבת ווערט אויפגעטאָן בפועל דער ענין פון שלום בית, איז אָבער ניט דאָס דער גדר וטעם המצוה.²⁴

לפ"ז ווערט דאָך אָבער שווער דער דין „נר ביתו עדיף משום שלום ביתו“ — „שלום ביתו“ איז דאָך ניט דער גדר החיוב והמצוה?

באָוואַרנט דאָס דער רמב"ם דורך אַריינשטעלן דעם דין (ניט אין הל' שבת, נאָר) אין הל' חנוכה, און איז מוסיף די רא' „שהרי השם נמחק כו“: דערמיט איז ער מחדש, אַז דאָס וואָס „נר ביתו קודם משום שלום ביתו“ איז עס

[ניט אַ גדר אין (נר) שבת, אַז אין דעם באַשטייט די עדיפות פון נר שבת און ער איז דערמיט דוחה נר חנוכה — וואָרום, ווי געזאָגט פריער, איז שלום ביתו ניט דער גדר החיוב פון מצות נר שבת²⁵ — נאָר]

„נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו“, ולא קאמר לפי שיש בזה כבוד ועונג. ולהרמב"ם אין זה הוכחה כי משום זה לבד אין בו כדי לדחות נר חנוכה, כי לשיטתו גם בנר חנוכה יש כמה פרטים מלבד זכרון נס הנרות (ראה שם פ"ד הי"ב „על הנסים שעשה לנו“). וראה צפע"ג — לרמב"ם שם פ"ג ה"ג ולקמן בפנים).

משא"כ לשיטת אדה"ז (שבפשוטות — פוסק כהש"ע כו) שכל הקביעות דחנוכה היא מצד הנס דנרות ורק זה הפרטומא ניסא דנר חנוכה. ולא ס"ל כדעת הרמב"ם שהקביעות דחנוכה הוא גם מצד נצחון ונס המלחמה שלכן „התקינו חכמים . . ימי שמחה כו“ כי לא נאמר בגמרא שלנו (ומקורו דהרמב"ם בזה הוא ממדרש חנוכה) — ראה לקו"ש ח"י ע' 142 ואל"ך. ואכ"מ.

24) והסברת הרמב"ם בזה שס"ל דנר שבת הוא מצד עונג וכבוד — י"ל כי זה מתאים עם כללות תוכן השבת, שעיקר ענינו חיוב — מנוחה, כדלקמן בפנים ס"ח. ולכן מפרש כפשוטו מרז"ל (תנחומא ר"פ נח): הדלקת הנר דכתיב וקראת לשבת עונג זו הדלקת הנר בשבת. ולפ"ז הי"ז כפשוטו הלשון בשבת כה, ב „הדלקת נר בשבת חובה“.

25) ועפ"ז יומתק מש"כ הל' „נר ביתו“

נדחה דורך דער עדיפות פון א צווייטער מצוה (ואיסור) נאָר דאָס איז מתאים אויך מיטן תוכן פון דער צווייטער מצוה – איז דער רמב"ם ממשיך ומסביר „גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“:

וויבאַלד אַז כל התורה (יעדע מצוה) איז ענינה לעשות שלום בעולם, איז פאַרשטאַנדיק, אַז בשעת עס קומט צו אַ מצוה וואָס איז פאַרבונדן מיט שלום כפשוטו, קען מען ניט זאָגן אַז די מצוה וואָס פועלט שלום איז דוחה די צווייטע מצוה (פון די מצוות התורה אָדער דרבנן), ווייל דורכן קיום פון דער מצוה וואָס ברענגט שלום בפועל ווערט אויסגעפירט אויך די כוונת הנתינה והציווי פון דער צווייטער מצוה (לעשות שלום).

דערמיט איז אויך מובן וואָס דער רמב"ם האָט די צוויי ענינים – אַז נר ביתו האָט א דין קדימה לגבי נר חנוכה און לגבי קידוש היום – כולל געווען צוזאַמען און ניט אין באַזונדערע פּאַלן ווי אין גמרא, להדגיש אַז זיי זיינען ניט קיין צוויי באַזונדערע פרטים און ציווים (אַז נר ביתו איז א) דוחה נר חנוכה, און ב) דוחה קידוש היום, נאָר דאָס איז איין און דער זעלבער דין: וויבאַלד אַז שלום איז כללות כוונת נתינת התורה וכל מצותי „כל התורה“, כולל אויך נר חנוכה וקידוש היום – איז דער צד השווה שבהן מחייב די קדימה פון נר ביתו.²⁹

1. ויש להמתיק די שייכות פון מעלת השלום פון „כל התורה“ צו הל' חנוכה

29) ומזה גם מובן במילא דגם הדין דנר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם אין מקומה בהל' שבת, כי איז מצד הגדר (ומצות דנר) והל' שבת כ"א מצד הגדר דשלום בית ושייכותו להל' חנוכה דוקא – ראה לקמן בפנים ס"ח.

פון לשון הגמרא „נר ביתו עדיף“: „עדיף“ קען געטייטשט ווערן, אַז די מצוה (נר שבת) האָט אַן עדיפות לגבי דער צווייטער טער (נר חנוכה) און איז דערפאַר דוחה די צווייטע מצוה;²⁷

איז דער רמב"ם מדייק אַז „עדיף“ דאָ מיינט בלויז – „קודם“: די גמרא מיינט מיט דעם בלויז זאָגן דעם דין, אַז אין הדלקה בפועל (ווען ער האָט נאָר אויף איינע פון זיי) איז נר ביתו קודם.²⁸

ה. בכדי צו מסביר זיין דעם ענין – אַז ווען עס רעדט זיך וועגן שלום, איז עס ניט באופן אַז איין מצוה (ואיסור) ווערט

27) וכן משמע בלבוש שם סתרע"ה שמאריך איך שנה שבת עדיף.

28) ע"פ כל הניל יומתק שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לגבי לשונו בהלכה י"ג שלפניו: „לפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס“ –

דהכוונה שם היא שמצות הדלקת נ"ח עדיף ממצות קידוש היום דוחה אותה (וכמדוגש באריכות לשונו – „מקדים לקנות שמן כו' על היין לקידוש היום“), והעדיפות דנ"ח על קידוש היום היא בזה (שאע"פ ששוים במצותם, דשניהם מדברי סופרים, מ"מ נ"ח) „יש בו זכרון הנס“; משא"כ בהלכה שלפנינו מקצר „נר ביתו קודם משום שלום ביתו“ – כי זה ש,נר ביתו קודם אינו מצד החיוב והמצוה דנר ביתו, שחמור כ"כ שדוחה המצוה דנ"ח [שהרי „שלום ביתו“ אינו גדר המצוה דנר ביתו, כנ"ל בפנים], כי אם מצד המציאות ד,שלום ביתו“ שב,נר ביתו“ (מעלת השלום בכלל). ולכן: א) לא כתב ד,שניהם מד"ס – כי כאן אין נוגע החיוב וגדר המצוה דנר ביתו. ב) כותב „קודם“ סתם, ולא „קודם לקידוש היום“ ופע"ז יומתק ג"כ השינוי, דבהלכה יג נקט „מקדים לקנות כו' מוטב להקדים נ"ח כו'“ (היינו, שעל האדם להקדים נ"ח), ואילו כאן נקט „נר ביתו קודם“ (לא – „מקדים נר ביתו“) – כי הקדימה בהלכה יג היא מצד החיוב והמצוה (שעל האדם דנ"ח; משא"כ כאן הקדימה היא מצד המציאות דשלום ביתו שישנה בנר ביתו (התפצא דנר ביתו).

וועט מען דאָס פאַרשטיין בהקדם וואָס מען געפינט, אַז די עבודה און אויפטו פון תורה ומצות דריקט זיך אויס אין צוויי גדרים כלליים: א) אנכי ה' אלקיך גו', עשה, אַ פעולה פון חיוב. ב) לא יהי לך אלקים אחרים, לא תעשה, אַ פעולה פון שלילה.

בכללות איז דאָס דער חילוק צווישן מצות עשה און מצות לא תעשה. ז' מצות דרבנן אָבער – וואָס זיינען כולן בקום ועשה דוקא³² – איז סיבתן וכוונתן דחיית ושלילת הרע, ווי ערקלערט באַרוכה במ"א³³.

ח. און דאָס איז בכללות דער חילוק צווישן גדר ענין השבת און גדר ענין חנוכה³⁴:

שבת איז עיקרה אין אַן אופן פון חיוב, ווי דער רמב"ם זאָגט גלייך אין אָנהויב פון הל' שבת: „שביתה בשביעי ממלאכה

ואי"ז בגדר דיחוי דמצות נר חנוכה, מקום לומר, שגם השני ידליק לנר שבת להוסיף (אורה) שלום ביתו (ככל חדר וחדר), ולפי"ז הוא דלא כפרשי" שבת שם כג, ב ד"ה נר (וכן פסק במג"א שם סי' רס"ג סק"ט. ור"ם תרע"ח. שו"ע אדה"ז (שם סרס"ג ס"ד) – לענין נר שבת קודם לקידוש היום).

אבל בפשטות, הלשון (כריש הלכה יג ברמב"ם שם) „הרי שאין לו אלא פרוטה אחת" שפירושו שיש לו מעות רק עבור נר אחד קאי גם עמ"ש בהי"ד לענין „נר ביתו ונר חנוכה כו"ו. וא"כ כשיש לו יותר מזה צריך להדליק השני לנר חנוכה, כמקומות הנ"ל. וכ"כ במעשה הרקח לרמב"ם שם. וי"ל אחת מהנפק"ם – שגם ב"ב וכיו"ב יראוהו עכ"פ ובתוך שיעור הדלקת נ"ח.

32) ראה תו"א נב, ג. לקו"ת פקודי ו, ד. שה"ש יא, ב. וראה הערה בסה"מ ת"ש ע' 50. ובד"ה מאי מברך ש"ת (בסה"מ קונטרס ח"ג ע' רה. סה"מ ת"ש קה"ת תשמ"ו) ע' עד.

33) מקומות שנשמנו בהערה לפנ"ז. ד"ה מצה זו תר"ם, ד"ה מאי מברך פרת. ועוד.

34) להעיר דגם כפשוטו מצות (וענינו) שבת הוא מדאורייתא וחנוכה מדרבנן והרי בפרטיות עיקר תוכן במצות דרבנן הוא הל"ת כנ"ל בפנים.

– ווייל חנוכה איז ניט נאָר אַ פרט אין „כל התורה" וואָס „ניתנה לעשות שלום בעולם", נאָר חנוכה איז שייך צו „כל התורה",

ווי דער רמב"ם איז מאַריך אין אָנהויב פון הל' חנוכה וועגן דער סיבה פון קביעות ימי חנוכה: בבית שני כשמלכו יון גזרו גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות כו' עד שריחם עליהם אלקי אבותינו והושיעם כו' ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שהיו שמונת ימים האלו . . ימי שמחה והלל –

ד. ה. אַז תוכן ענינה פון חנוכה באַ-שטייט ניט נאָר אין דעם וואָס זי קומט דורך אַ מאורע מסוים און האָט מצות פרטיות ווי שאר היו"ט והמצוות (שמדרבנן אָדער מן התורה), נאָר נאָכ-מער – בחנוכה האָט זיך אויפגעטאַן די ישועה פון גזרות כלליות, פון גאַנצן „דת" ישראל און כללות עסק התורה והמצות.

ז. ע"פ הנ"ל איז די שייכות פון דעם דין „נר ביתו קודם" צו הל' חנוכה נאָר מצד דער שייכות פון מעלת השלום צו „כל התורה" – ס'איז נאָר וואָס חנוכה איז אַ טייל פון „כל התורה", כנ"ל;

וויבאַלד אָבער אַז דער רמב"ם איז מאַריך וועגן ענין השלום אין הל' חנוכה דוקא³⁰, איז מסתבר לומר אַז ענין השלום האָט אַ שייכות מיוחדת צום תוכן וענין פון חנוכה³¹.

30) דלכאורה מקומה בהל' דעות וכיו"ב.

31) לכאורה י"ל דנפק"מ להלכה (בזה שנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה): באם ידו משגת לב' נרות אם ישתמש בשניהם לנרות שבת, או ידלק אחד לנר חנוכה (ובפרט כאשר ליל שבת אינו בליל ראשון דחנוכה, דאז בלא"כ לא יקיים ה"מנהג פשוט" דמוסיפין (רמב"ם שם פ"ד ה"ג)), ולכאורה מכיון דזה דנר ביתו קודם הוא דין בהל' חנוכה

עונג וכבוד, מוסיף זיין אין עונג און כבוד. בפועל ובמציאות אָבער, וויבאַלד נר שבת איז אָן אור המאיר, ווערט דורך דעם אויפגעטאַן אויך (שלום בית) שלילת ודחיית המנגד³⁸ – עס איז שולל ומונע אָז בני ביתו זאָלן ניט זיין „מצטערין לישב בחושך“ און „שלא יכשל בעץ או באבן“ (משא"כ נר חנוכה וואָס אסור להשתמש לאורה³⁹).

נר חנוכה, כאָטש מצותו ופעולתו איז דאָך „להראות ולגלות הנס“⁴⁰, פרסומא ניסא אין וועלט – חיוב, און מהאי טעמא „צריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודי' לו על הנסים שעשה לנו“⁴¹, אָבער מאידך⁴², די סיבה און תוכן המאורעות וואָס האָבן גע-בראַכט דערצו, איז געווען ענינו העדר ושלייה – עס זיינען נתבטל געוואָרן די מנגדים וואָס „גזרו גזירות כו' ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות“ און „הושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי“, מ'האָט אַראָפגענומען דעם ניגוד אויף תורה און מצות, וואָס בכלל איז דאָס דער ענין השלום.

[און אויך די נקודה ווערט נתגלה דורך די נרות⁴³, כנ"ל בלשון הרמב"ם, און ווי מ'זאָגט ביי הדלקת נר חנוכה, אָז

(38) להעיר מלבוש ופרישה דלעיל הערה 21.
(39) רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ו. ראה לבוש סי'

רסג שם, וסי' תרעח.

(40) רמב"ם שם פ"ג ה"ג.

(41) רמב"ם שם פ"ד ה"ב.

(42) ראה במקומות שנשמנו בהערה 33 שמצות דרבנן יש בהן המעלות דמ"ע ומל"ת. וראה לקו"ש ח"ה ע' 224 ואילך.

(43) להעיר מהענין דנר חנוכה בפנימיות הענין: (שהוא המשכת אור התורה) שעיקר מצות נ"ח להאיר בחוץ ברשות הרבים בחי' רבים היינו טורא דפרודי כו' שגם שם יאיר אור ה' קדושתו שלא יהא העלם והסתור כו' (תו"א מקץ מב, סע"ג). וראה לקו"ש ח"ה שם.

מצות עשה שנאמר וביום השביעי תשבות, "אע"פ אָז רוב הלכות שבת זיי-נען אינעם סוג פון מצות ל"ת, ל"ט אבות מלאכות האסורות בשבת וכו', אעפ"כ (הויבט אָן דער רמב"ם מיט דער מ"ע, ווייל דאָס) איז תוכנה ועיקרה, דער ענין החיוב – שבייתה ומנוחה; וואָרום דער ענין המנוחה בשבת איז ניט אָן ענין פון העדר, נאָר אָן ענין חיובי³⁵, און ווי דאָס איז בתחלת הבריאה כמרו"ל³⁶ אָז עס איז געווען העולם חסר באת שבת באת מנוחה.

לאידך, איז דער תוכן פון חנוכה – ווי דער רמב"ם איז מאַרץ בהתחלת הל' חנוכה (כנ"ל): „גזרו גזירות כו' ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות כו' ולחצום כו' וגברו בני חשמונאי כו' ואבדום“ – אָן ענין שלילי – מבטל געווען די גזירות וכו' דעם מנגד אויף תורה ומצות.

דערנאָך איז דערפון געקומען „שמחה והלל ומדליקין בהן הנרות וכו'“ – אָ פעולה חיובית, אָבער סיבתו ועיקרו איז – האיבוד דהמנגד, כנ"ל³⁷.

ט. עפ"ז איז מובן אויך בנוגע צו נר ביתו ונר חנוכה: דער גדר פון נר שבת איז ווי כללות ענין השבת – חיוב, עונג וכו'; וואָס דעריבער זאָגט דער רמב"ם אין הל' שבת אָז נר שבת איז

(35) ראה צפ"ע הל' שבת רפכ"א (כא, ד). וראה שו"ת צפ"ע דווינסק ח"ב סכ"ג. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 71 ואילך.

(36) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א ד"ה ויכל. וראה ב"ר פ"י, ט.

(37) עפ"ז יש להוסיף בנעוץ תחלתן בסופן שברמב"ם ריש ספר זמנים וסיומו: מתחיל בב' הענינים „שבייתה בשביעי ממלאכה מצות עשה . . וכל העושה בו מלאכה ביטל מ"ע ועבר על ל"ת“. ומסיים בב' הענינים: נר ביתו ונר חנוכה, זכרון הנס – חיוב, ושלום בית – שלילה.

„הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הנסים ועל הנפלאות“⁴⁴].

צוליב ענין השלום – שלילה, עס זאָל ניט זיין דער פירוד בין איש לאשתו.

און דעריבער, ווען עס קומט די שאלה פון „נר ביתו ונר חנוכה, או נר ביתו וקדוש היום“ זאָגט „הל' חנוכה“ אַז „נר ביתו קודם“: היות אַז נר ביתו איז פעולתו וואָס ער איז מאיר און פועלט דעם ענין פון שלום ביתו בגשמיות, איז פון דעם מובן אַז עס ווערט דורך אים אויפגעטאָן דער תוכן וענין פון שלום מער ווי דורך נר חנוכה, קומט במילא אויס אַז מצד דער הלכה (תוכנה הנל) פון חנוכה גופא איז „נר ביתו קודם – משום שלום ביתו“.

און דער רמב"ם איז ממשיך ומוסיף הסברה בזה, אַז דאָס וואָס „גדול השלום“ איז ווייל „כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“, דאָס וואָס „תורה ניתנה“, איז געגעבן געוואָרן למטה אין עולם הזה, איז ניט (נאָר) בכדי להוסיף אור וקדושה אויך בעולם (התחתון), נאָר „לעשות שלום בעולם“, וואָס שלום איז נויטיק נאָר דאָרט וואו ס'איז דאָ פירוד ומחלוקת און מ'דאַרף עס מבטל זיין;

ד. ה. „כל התורה גאָנץ תורה, אַלע מצות, כולל אויך די וואָס ענינים בגלוי איז דער ענין החיוב צו מוסיף זיין און מגלה זיין אור וקדושה, איז אויך ביי זיי דער עיקר כוונה ומטרה – „לעשות שלום בעולם“, צו מבטל זיין דעם ענין אין עולם וואָס איז מנגד צו קדושה“⁴⁸.

יא. דער ביאור בזה בעומק יותר:

די אמיתית און שלימות פון שלום איז ניט נאָר דאָס וואָס עס ווערט בטל די התנגדות פון צווייטן און ס'ווערט שלום, נאָר אַז עס ווערט אַ מצב ווען עס איז איבערהויפט ניטאָ (און ניט שייך) קיין מציאות פון אַ מנגד; ד.ה. אַז עס ווערט נתגלה אַז דעם צווייטנס מציאות איז ניט מנגד (ובשלימות יותר) – ניט אַנדערש פון זיין מציאות.

י"ד. אויף דעם ברענגט דער רמב"ם אַ הוכחה וראי' אַז דאָס וואָס ענין השלום (שלילת המנגד) איז מכריע דעם חיוב (תוס' אור וקדושה) איז ניט נאָר אַן ענין פרטי אין חנוכה נאָר אַן ענין כללי און דער תכלית פון כל התורה: „שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו“: די מדריגה הכי נעלית בשמו של הקב"ה, שם הוי' וואָס איז שם העצם⁴⁵ שם המפורש⁴⁶ ושם המיוחד⁴⁷, און ווען שמו הקדוש ווערט אַנגעשריבן בדיו על הקלף גשמי איז דאָס דער העכסטער אופן אין המשכת והוספת הקדושה בעולם, און אעפ"כ זעט מען אַז מ'שרייבט לכתחילה דעם שם קדוש מיט דער כוונה אים צו מוחק זיין און ברענגען שלום בין איש לאשתו, אַז דער גאַנצער תכלית פון דער פעולה חיובית הוספת קדושה בעולם, איז

(48) דהרי מציאות העולם מצ"ע הוא „תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומר אני ואפסי עוד“ (תניא פל"ו). וא"כ מובן דעשיית הדירה בתחתונים היא לא ע"י המשכת האור, כ"א ע"י ביטול ושכירת הקליפה, והסרת ההעלם וחושך העולם. ראה בארוכה לקו"ש ח"ו ע' 22 ואל"ך. ח"יב ע' 74.

(44) ראה גם לעיל ע' 366.

(45) פרדס שיי"ט, מו"נ ח"א פס"א ואל"ך. ועוד.

(46) סוטה לת, א. רמב"ם הל' יסודי התורה

פ"י ה"ב.

(47) סוטה שם. סנהדרין ס, א. וראה בארוכה

פרדס שם. שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה.

תו"א ס"פ נח. ועוד.

און דאָס איז דער פנימיות'דיקער פירוש אין דעם וואָס „התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“⁴⁹, אַז די אמת'ע מציאות פון וועלט איז – תורה, אלקות; ניט נאָר דערפאַר וואָס אלקות איז כל סיבת הטהוותו וקיומו, ווי דער אַלטער רבי איז מבאר באריכות⁵⁰ אַז דער אוי-בערשטער באַשאַפט די וועלט שטענדיק בכל רגע מאין ליש, נאָר ווייל דער עצם מציאות פון „יש הנברא“ איז דער „יש האמיתי“⁵¹.

יב. און דאָס איז פאַרבונדן מיט כללות תוכן (הל') חנוכה: דער נצחון פון אידן און דער ביטול המצב פון „גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות“ איז געקומען דורך דעם וואָס די חשמונאים האָבן בימים ההם זיך מוסר נפש געווען על קדוש השם⁵⁵, וואָס דער ענין המסירת נפש נעמט זיך פון יחידה שבנפש, און דאָס איז די דרגא פון וועלכער עס קומט אמיתית ענין השלום, אַז עס איז ניטאָ מלכתחילה קיין אַרט פאַר אַ מנגד (ווי דער מיטעלער רבי איז מבאר בארוכה⁵⁶).

ובמילא איז דאָס אַזוי אַראַפגעקומען אויך בפועל כפשוטו אַז „גברו ישראל על אויביהם ואבדום“⁵⁷ און „חזרה מלכות לישראל“⁵⁸ – דער שלום ושלוה ביי אידן כפשוטו.

* * *

יג. פון כל הנ"ל איז פאַרשטאַנדיק אַז אויב בכל השנה כולה דאַרף זיין אַ גרויסע השתדלות אין דער מצוה פון הדלקת נרות שבת קודש, אַז יעדע

און דאָס איז דער פנימיות'דיקער פירוש אין דעם וואָס „התורה ניתנה לעשות שלום בעולם“⁴⁹, אַז די אמת'ע מציאות פון וועלט איז – תורה, אלקות; ניט נאָר דערפאַר וואָס אלקות איז כל סיבת הטהוותו וקיומו, ווי דער אַלטער רבי איז מבאר באריכות⁵⁰ אַז דער אוי-בערשטער באַשאַפט די וועלט שטענדיק בכל רגע מאין ליש, נאָר ווייל דער עצם מציאות פון „יש הנברא“ איז דער „יש האמיתי“⁵¹.

עולם (מלשון העולם⁵²) מצד עצמו איז מעלים אויפן אור אלקי, ער זעט זיך ניט בגילוי אין וועלט, ואדרבה, וועלט זעט זיך אָן ווי אַ מציאות פאַר זיך⁵³, באופן אַז מ'קען מיינען ניט נאָר אַז איר מציאות איז ניט אלקות, נאָר אַז זי דאַרף אויך ניט אַנקומען ח"ו צום דבר ה' להחיותה ולקיימה, אַז וועלט איז ח"ו אַפגעריסן, פון אלקות – „בירה זו בלא מנהיג“⁵⁴ ח"ו; און צוליב דעם איז געווען נתינת התורה – „לעשות שלום בעולם“, מאַכן שלום צווישן דעם עולם מיט, כביכול, דעם אויבערשטן, עס זאָל זיין ניכר ונרגש (ניט נאָר אַז די מציאות פון וועלט איז ניט קיין מנגד און סתירה ח"ו צו אלקות און יתרה מזה – דאַרף שטענדיק אַנקומען צום אויבערשטן, נאָר) אַז כל מציאותו פון עולם גופא איז „יש האמיתי“ כנ"ל.

און לפ"ז איז מובן אַז כאַטש אין תורה און מצות זיינען דאָ ביידע קוים און עבודות – חיוב (תוס' המשכת אור)

(49) ראה לקו"ש ח"ז ע' 144 ואילך.

(50) שער היחוד והאמונה פ"א ואילך.

(51) ביאורו "לאדמו"ר האמצעי מג, ג. ד"ה מצותה משתשקע החמה תרע"ח.

(52) לקו"ת שלח לו, ד. ביאורו "להצ"צ ע' שנה.

(53) ראה לעיל הערה 48. ד"ה מצותה שם.

(54) לשון המדרש – ב"ר רפ"ט.

(55) תו"א ל, א. שערי אורה בהקדמה. שם ד"ה בכ"ה בכסלו פמ"ב. ד"ה ת"ר נר חנוכה תרמ"ג בסופו (נדפס בסה"מ תרמ"ג-מ"ד ע' לה ואילך).

(56) שערי תשובה ח"ב ד"ה פדה בשלום.

(57) רמב"ם שם פ"ג ה"ב.

(58) שם סה"א.

עס קומט די גאולה ע"י משיח צדקנו, ווען עס וועט זיין „שלום בעולם" בפועל, „באותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות"⁵⁹, וואָרום משיח צדקנו וועט מתקן זיין „את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"⁶⁰, און עס וועט מקויים ווערן „מראה לכם נרות של ציון"⁶¹, די הדלקת הנרות אין בית המקדש השלישי.

(משיחות י"ט כסלו,

ש"פ וישב ומקץ תשל"ו)

(59) רמב"ם סוף הל' מלכים.

(60) רמב"ם שם ספי"א.

(61) יל"ש ר"פ בהעלותך. וראה רמב"ן ר"פ בהעלותך. זית רענן ליל"ש שם.

אידישע טאָכטער (אויך פאַר דער חתונה גלייך משהגיעה לחינוך) זאָל אָנצינדן נש"ק, כמדובר כמ"פ בארוכה⁵⁸, איז בימי חנוכה נוגע ביותר, אַז מען זאָל אויסנוצן די ימי חנוכה במיוחד, מיט דער מעגלעכסטער השתדלות, ניט נאָר אויף מבצע נרות חנוכה, נאָר אויך צו פאַר-שטאַרקן „מבצע נש"ק",

וואָס דאָס דאַרף געבן אויך אַ תוס' חיזוק אין דער השתדלות והתחזקות וואָס מען „נעמט מיט" פון די ימי החנוכה אין די טעג וואָס קומען נאָך חנוכה,

און בשעת עס וועלן זיך צוזאַמענ-קלייבן די אַלע נרות של מצוה (גר שבת ונר חנוכה) ווערט דאָס אָן אבוקה גדולה, וואָס באַלייכט דעם חושך הגלות און

⁵⁸ ראה לקו"ש חי"א ע' 281 ואילך. לעיל ע' 168 ואילך. ע' 173. לקו"ש חי"ז שבהערה 49.

